

NASTAVNI PLAN I PROGRAM ZA MEDRESE

FIKH

CILJEVI I ZADACI IZUČAVANJA NASATVNOG PREDMETA

Budući da je fikhsko područje vrlo široko te da je ovo srednja škola, kao i to da mi živimo u islamskoj dijaspori, kao glavne ciljeve izučavanja ovog predmeta mogli bismo svesti na sljedeće:

- Da se učenici upoznaju, bar u najkraćem, sa glavnim oblastima islamskog prava, kako bi stekli predstavu o islamskom zakonodavstvu;
- da se učenici upoznaju sa procesom nastajanja islamskih propisa;
- da se učenici posebno upoznaju sa propisima iz oblasti 'ibadeta i da to usvoje u svom svakodnevnom životu;
- da učenici steknu sposobnost prenošenja svog znanja na mlađe generacije;
- da učenici steknu sposobnost razumijevanja šerijatskih propisa, kako bi ih mogli pravilno tumačiti muslimanima;
- da se kod đaka razvije ljubav i čvrsto uvjerenje da je Šerijat primjenljiv u svim vremenskim i društvenim okolnostima;
- da se kod đaka razvije osjećaj moralne obaveze personalne primjene Šerijata i u uvjetima kada se živi u islamskoj dijaspori;
- da đaci steknu sposobnost prenošenja ljubavi prema Šerijatu na mlađe generacije muslimana kako bi i oni primjenjivali načela Šerijata pa i onda kada se to od njih zakonski ne traži;
- ovim ciljevima prilagođen je i program koji se izučava u ovim islamskim školama.

Nastavni program iz predmeta
FIKH
I razred
(2 sata sedmično - 70 sati godišnje)

Red. broj	Naziv programskih sadržaja	Sati
1.	Upoznavanje s predmetom: Definicija fikha i fikhu-l-ibadata. Ahkamu-l-šer'ijje. Farz - podjela farza, vadžib. Obveznik (mukellef). Podjela fikha po oblastima. Izvori šerijatskog prava: Kura'n, sunnet, idžm'a, kijas, idžtihad-mudžtehid. Najpoznatiji mudžtehidi.	8+4
2.	Pripreme za namaz: Taharet. Voda za šerijatsko čišćenje. Istindža. Istibra. Abdest. Abdestne dove. Gusul. Tejemmum. Mesh. Hajz. Nifas. Istihaza. Sahibi-'uzr.	8+4
3.	Namaz: Definicija, šerijatska osnova (ajet). Namaska terminologija. Ko je obveznik namaza. Namaska vremena. Ezan. Ikamet. Namaski šartovi. Namaski ruknovi. Namaski vadžibi. Namaski sunneti. Namaski adabi. Kako se klanjaju dnevni namazi: sabah, podne, ikindija, akšam, jacija, namazski zikr, namaska dova.	10+4
4.	Džematski namaz. Ustroj džemata. Šta kviri namaz? Namaski mekruhi. Namaska perda. Kada se namaz smije prekinuti. Teravijah-namaz, Kunut-dova.	3+1
5.	Nafila-namazi: duha-namaz, istihara-namaz, salatu-l-hadždže, salatu-l-kadr, tehijjetu-l-mesdžid, namaz pri pomračenju Sunca i Mjeseca. Namaz i dova za kišu. Namaz u prijevoznim sredstvima. Namaz putnika. Namaz bolesnika.	7+3
6.	Naklanjavanje propuštenih namaza. Prelazak iz pojedinačnog u džematski namaz. Prispijevanje u džematski farz-namaz, sehvi-sedžda, kur'anske sedžde.	4+1
7.	Džuma-namaz: Definicija, šerijatska osnova (ajeti), uvjeti za valjanost džume, džumanska hutba, bajram-namazi, bajramske hutbe.	4+2
8.	Postupak sa umirućom osobom. Krojenje kefina. Kupanje umrlog. Dženaza-namaz: kako se klanja, Dženazetske dove, Ispraćaj dženaze, Način ukopa umlog, Dženaza šehida.	5+2
	UKUPNO	70

UDŽBENICI I LITERATURA

1. Mr. Nusret Abdibegović, *Fikh 1-2*, Sarajevo 2001.
2. Mustafa Sušić, *Fikhu-l-ibadat*, Sarajevo 2005.
3. Muhamed Seid Serdarević, *Fikhu-l-ibadat*, Sarajkevo 2000.
4. Fikret Arnaut, *Život i djelo Ebu Hanife*,
5. Abdul-Halim Mahmud, *Namaz – tajne i propisi*,
6. Jusuf el-Karadawi, *Halal i haram u islamu*,

PROFIL NASTAVNIKA

Završen Fakultet šerijatskog prava ili Fakultet islamskih nauka i da ima imamsku praksu.

Nastavni program iz predmeta
FIKH
II razred
(2 sata sedmično - 70 sati godišnje)

Red. Broj	Naziv programskih sadržaja	Sati
1.	Post: definicija posta, šerijatska osnova, ko je dužan postiti a ko nije, obrada 183, 184, 185. ajeta sure El-Bekare, vrste posta, kako se posti, keffaret zbog namjerno pokvarenog posta, postupci postača koji ne zahtijevaju keffaret, nego samo napaštanje, mekruhi postača, način ustanovljenja početka posta.	6+2
2.	'Ittikaf; definicija, šerijatska osnova, vrste 'ittikafa.	1+1
3.	Zekat: definicija, šerijatska osnova, ko je obavezan i kada izdvojiti zekat, zekat na dugovinska potraživanja, zekat na živu stoku, zekat na poljoprivredne proizvode, zekat na pronađene skrivene ili izgubljenje dragocjenosti ili rudače u vlastitoj zemlji, ko su potencijalni kandidati za pomoć iz zekatskog fonda - prema odredbi 60.ajeta sure El-Bekare.	7+3
4.	Sadakatu-l-fitr.	1+1
5.	Kurban: definicija, šerijatska osnova, šta može biti zaklano za kurban, vrijeme i način klanja kurbana, podjela kurbanskog mesa.	2+1
6.	Hadž: definicija, šerijatska osnova, ko je dužan i kada obaviti hadž, hadžska terminologija, hadžski farzovi, hadžski vadžibi, hadžski sunneti, hadžski adabi, način izvršenja hadžske obaveze: ifradski hadž, kiranski hadž, temetu'ski hadž, muhrimski previdi i način njihovog saniranja, previdi za koje je potrebno zaklati goveče ili devu, previdi za koje je potrebno zaklati bravče, previdi za koje je potrebno dati sadaku, slučaj kada hodočasnik uđe u prostor mikata bez hadžskog nijeta, ihsar i muhsar, bedel.	9+4
7.	Šerijatsko bračno pravo: upoznavanje s predmetom, položaj žene kod paganskih Arapa, najizrazitija porodična izopačenja u paganskoj arapskoj porodici, mukt, šigar... Šerijatski brak: definicija, kome je brak obaveza - farz, a kome može biti zabranjen, upoznavanje i ašikovanje, bračne smetnje - neotklonjive, bračne smetnje - otklonjive.	4+2
8.	Zaruke: pravne posljedice zaruka, preduvjeti za brak (šurutu-n-nikah), elemneti bračnog ugovora (Erkan un-nikah), mehr - materijalna obaveza muža prema ženi, vrste mehra, način isplate mehra, džihaz - oprema zaručnice, kefavet - podobnost supružnika.	4+2
9.	Prava i dužnosti supružnika: izdržavanje žene (En-Nefeka). šerijatsko vjenčanje, mjesto, način i vrijeme.	2+1
10.	Poligamija u islamu. Mješoviti brak.	2+1
11.	Razvod braka po osnovu prava muža na jednostrani razvod braka,	4+2

	uvjetovani razvod (ta'tiku-talak), sporazumni razvod (hul'u-talak), razvod braka u šali, razvod braka brojem i težinom izgovorenih riječi, razvod braka pijane i prisiljene osobe, tefvidu-t-talak (prenos prava na razvod braka sa muža na ženu).	
12.	Sudski razvod braka po zahtjevu žene: zbog međusobne netrpeljivosti, zbog impotentnosti muža, zbog odsutnosti muža, zbog osuđivanja muža na zatvorsku kaznu, zbog fizičke ili umne bolesti muža, zbog siromaštva muža, razvod braka u smrtnoj bolesti muža, razvod braka zbog bračnog vjerolomstva (talaku-l-lian).	4+2
13.	Obavezujući postbračni priček žene ('iddet), utvrđivanje očinstva po osnovu dužine trudnoće.	2+1
	UKUPNO	70

UDŽBENICI I LITERATURA

1. Mr. Nusret Abdibegović, *Fikh 1-2*, Sarajevo 2001.
2. Mustafa Sušić, *Fikhu-l-ibadat*, Sarajevo 2005.
3. Muhamed Seid Serdarević, *Fikhu-l-ibadat*, Sarajkevo 2000.
4. Dr. Ibrahim Džananović, *Islamski brak*, Sarajevo 2003.
5. Ebu Hamid el-Gazali, *Tajne namaza i posta*,
6. Jusuf el-Karadavi, *Ibadeti u islamu*,
7. Husein Đozo, *Islam u vremenu*,

PROFIL NASTAVNIKA

Završen Fakultet šerijatskog prava ili Fakultet islamskih nauka i da ima imamsku praksu.

Nastavni program iz predmeta
FIKH
III razred
(2 sata sedmično - 70 sati godišnje)

Red. Broj	Naziv programskih sadržaja	Sati
1.	Feraiz (šerijatsko nasljedno pravo): način nasljeđivanja kod paganskih Arapa prije islama, obrada prva dva ajeta koji dotiču pitanje o nasljeđivanju (75. iz sure El-Enfal i 7. iz sure En-Nisa), obrada tri ajeta iz sure En-Nisa (11,12,176.) koji regulišu nasljeđivanje u islamu.	7+2
2.	Definicija šerijatskog nasljednog prava - elementi nasljeđivanja, osnove i pretpostavke nasljeđivanja, odgovornost zaostavštine.	6+2
3.	Sposobnost nasljednika - prioritetne nasljedne grupe, nesposobnost nasljednika: apsolutna, relativna, alikvotni nasljedni dijelovi: 1/2, 1/4, 1/8, 2/3, 1/3, 1/6.	7+3
4.	Nasljedni dijelovi feraiz nasljedne grupe: nasljedni dijelovi oca i djeda, nasljedni dijelovi brata i sestre po majci, nasljedni dijelovi muža i žene, nasljedni dijelovi vlastite kćeri i kćeri od sina, nasljedni dijelovi punokrvne sestre i sestre po ocu, nasljedni dijelovi majke i nane.	7+2
5.	Asaba nasljednici: asaba bi nefsihi, asaba bi gajrihi, asaba mea gajrihi, zevi-l-erham nasljednici: I, II, III, IV razred.	6+2
6.	Muamelat: Upoznavanje sa predmetom, el-bej'u (Kupoprodaja), er-riba (kamata), eš-šufa'tu (pravo kupnje susjeda ili kompanjona), e-šeriketu (kompanjonstvo u poslovanju), el-gasbu (uzurpacija tuđe imovine), es-sulu (pomirenje poslovnih partnera).	7+3
7.	El-vasijjah (oporuka); Vakuf (zadužbina).	5+1
8.	Ez-zebaih (klanje životinja na šerijatski propisan način); Es-sajdu (šerijatski propisi o lovu i ribolovu).	3+1
9.	Eš-šehadah (svjedočenje pred sudom), emin (zaklinjanje)- posljedice zaklinjanja, en-nezr (zavjetovanje) - posljedice zavjetovanja, upotreba zlata i srebra.	5+1
	UKUPNO	70

UDŽBENICI

1. Mehmed Ali Ćerimović, *Šerijatsko nasljedno pravo (feraiz)*, Sarajevo 1937.
2. Mustafa Sušić, *Muamelat*, Sarajevo 2002.
3. Fikret Karčić, *Studije o šerijatskom pravu*,

PROFIL NASTAVNIKA

Završen Fakultet šerijatskog prava ili Fakultet islamskih nauka i da ima imamsku praksu.

Nastavni program iz predmeta
FIKH
IV razred
(2 sata sedmično - 60 sati godišnje)

Redni Broj	Naziv programskih sadržaja	Sati
1.	Upoznavanje s predmetom. Definicija usula. Razlika između fikha i usula. Pitanje nastanka mezheba u islamskom pravu. Četiri ehli-sunnetska mezheba. Utemeljivači pravnih škola: Imami 'Azam Ebu Hanife - njegova metodologija i njegovi najvažniji sljedbenici, Imami Idris eš-Šafi'i - njegova metodologija i njegovi najvažniji sljedbenici, Imami Malik ibn Enes - njegova metodologija i njegovi najvažniji sljedbenici. Najvažniji ši'itski mezhebi i njihovi utemeljivači: Džafer es-sadik, Zejd bin 'Ali. Izumrli mezhebi.	9+3
2.	Izvori šerijatskog prava: Kurani-kerim, sunnet Muhammeda, a.s. (izgovorena riječ, postupak, prešutno odobravanje), idžm'a (jednoglasje islamskih pravnika), kijas (analogija), pomoćni izvori Šerijata: istihsan (Alternativni kijas), maslehatu-l-mursele (princip javnog interesa), sedždžera'i (preventiva), istihsab (princip postojanosti postojećeg propisa), 'urf (pozitivni običaj), predislamski mezhebi, mezhebi ashaba.	10+4
3.	Pojmovnik šerijatskog prava: hukm (propis), vrste propisa: vadžib, mendub, mubah, haram, mekruh; 'azima i ruhsa (napor i olakšica), Hakim (Zakonodavac), el-mahkumu 'alejhi (ljudski postupak), el-mahkumu 'alejhi (obveznik-mukellef), avaridu-l-ehlije (ograničene sposobnosti) -prirodne (neotklonjive), stečene (otklonjive), idžtihad i mudžtehid, taklid i mukallid, nesh (opoziv šerijatskog propisa).	11+4
4.	Važnost šerijatskih propisa. Pravo prioriteta u primjeni šerijatskih propisa.	2+1
5.	Krivično pravo - opći principi krivičnog šerijatskog prava, hudud (Kuranom i sunnetom precizirane sankcije): sankcija za ubistvo s namjerom, sankcija za ubistvo bez namjere - greškom, sankcija za krađu, sankcija za drumsko razbojništvo, sankcija za blud, sankcija za potvoru, postupak kada muž optuži svoju ženu za blud a nema pravno valjane svjedoke, sankcija za upotrebu nadražujućih sredstava (droga i alkohol).	7+3
6.	Ta'zir (diskreciono pravo suda) sankcije za razne vrste krivičnih djela, sankcija za irtad (odmetništvo od islama), šerijatsko sudstvo.	5+1
	UKUPNO	60

UDŽBENICI

Mustafa Sušić, *Usulu-l-fikh*, Sarajevo 2005.

PROFIL NASTAVNIKA

Završen Fakultet šerijatskog prava ili Fakultet islamskih nauka i da ima imamsku praksu.

IZBORNA NASTAVA

FIKH

CILJEVI I ZADACI

- Da odgaja i obrazuje učenike u duhu islama i razvija u njima ljubav prema islamu i imamsko-muallimskom pozivu i da im ukaže na osnovu za njihovo daljnje samoobrazovanje i usmjerenje u raznovrsne poslove vezane za vjerski život i djelovanje Islamske zajednice;
- da učenike na najbolji i najkvalitetniji način upozna sa praktičnom stranom imamsko-muallimskog poziva, koji učenici trebaju nakon školovanja pretočiti u praksu;
- da kod učenika razvija stvaralačke sposobnosti u izgrađivanju uzornog, čestitog, svjesnog i odgovornog islamskog pregaoca, koji će biti u stanju da na osnovima Kur'ana i sunneta obavlja poziv imama, muallima, hatiba i vaiza;
- da učenicima ukaže na metode rada kako će na najbolji i najkvalitetniji način vršiti poziv imama, hatiba, muallima i vaiza.

Nastavni program iz predmeta
FIKH
ZA IZBORNU NASTAVU IZ IMAMATA I HATABETA
III RAZRED
(2 sata sedmično -70 sati godišnje)

Red. broj	Naziv programskih sadržaja	Sati
1.	<p>Mujezin i mujezinluk Ean i mujezinluk; počasti mujezinluka; prvi mujezin u islamu; karakteristike i osobine mujezina; dužnosti mujezina; odnosi mujezin-džemat; propisi u vezi sa dužnostima mujezina; ezan i ikamet – kako ga učiti; vrijednosti ezana; šta se uči kad se čuje ezan; dova koja se uči poslije ezana.</p>	2+2
2.	<p>Imam i imamet a) Čast imameta; karakteristike i osobine imama; odnos imam-džemat; dužnosti imama; šerijatski propisi koji se odnose na dužnost imama; imamet u bošnjačkoj tradiciji; dove vezane za dužnost imama.</p>	5+2
3.	<p>Džemat i džamija a) Uloga i značaj džemata u životu muslimana; šerijatsko-pravni propisi; aktivnosti imama, muallima i mujezina u džematu; pravilno vođenje džemata; obilasci džemata; džematski ljetopis i statistika... b) Uloga i značaj džamije u životu muslimana; Kur'an i hadis o džamiji; mesdžidu-d-dirar i šta se u Kura'nu govori o tome; izgradnja i održavanje džamija kao i ostalih vjerskih objekata gdje se obavljaju vjerske dužnosti i aktivnosti...</p>	3+2
4.	<p>Hatabet, hatib i hutba a) Definicija hatabeta; predmet hatabeta; cilj hatabeta; zadatak hatabeta; značaj hatabeta; povijest hatabeta... Karakteristike hatabeta; metodologija; vrste hatabeta primjenjive u našem vremenu... b) Obilježja hatiba: spoljni izgled i tehnike govorništva; odijevanje; glas, izričaj, elokventnost, gestikulacije, mimika... Duhovni život hatiba i njegova neposrednost: vjera – iman; znanje; životna praksa; iskrenost i neposrednost; razmišljanje i basiret; kontinuiran rad; ljubav prema poslu; slijeđenje principa svoga poziva – da'va... Drugi faktori koji utiču na uspjeh hatiba: unutarinja kontrola; spoljna</p>	4+6

	kontrola; način postizanja sposobnosti hatiba... c) Uslovi za hatiba; uslovi za obavljanje džuma-namaza; hitabet i hutba; hutba i principi na kojima se priprema obraćanje džematu; praktično obavljanje hutbe; izbor teme za hutbu; plan hutbe; pripremanje hutbe; dove vezane za hutbu...	
5.	Dženaza Obilazak bolesnih, učenje dove za ozdravljenje; upućivanje bolesnika na smrti da izgovara La ilahe illallah; radnje u vrijeme nastupanja nečije smrti; okretanje umrlog desnom stranom prema Kibli; postupak imama pri saznanju da se desio smrtni slučaj u njegovom džematu; kako se obavlja gusul - kupanje umrlog, opremanje i umotavanje u ćefine - praktični dio opremanja; salla; dženaze-namaz; prenošenje umrloga od mjesta klanjanja dženaze do kabura; posjeta ožalošćenoj porodici, razgovor i ta'zija; ispraćaj mejita i oproštaj džemata od umrlog; praćenje mejita i postupak oko spuštanja mejjita u mezar i ukopa; učenje Kur'ana na mezaru i dova nakon ukopa; talkin; obilježavanje mezara i nišani; upućivanje džematlija da poštu tradiciju islamskog obilježavanja mezara.	6+4
6.	Vjerske ceremonije i dove na njima Hatma i dova; mektebske hatme-dove; mevlud i dova; tevhid - kako i kada se uči, tekst, tevhidska dova, kako najbolje osmisliti i iskoristiti tevhidske skupove; vjeridba, ženidba, šerijatsko vjnečanje i dove (mjesto, vrijeme i način obavljanja, pripreme imama za taj čin, pristojno držanje i obraćanje mladencima), džerdek-dova; dova za jelo; iftarska dova; dova za milost; ikrar-dova za ispraćaj na hadždž i kako se organizira; dova za oprost; sunnetluk i dova; useljenje u kuću...	6+6
9.	Kurban a) Vrste kurbanda koji se prinosi u raznim prilikama; propisi i običaji... b) Akika - njena važnost i način obavljanja, nadijevanje imena novorođenčetu i dova; propisi; organizacija akike...	2+2
10.	Mubarek dani i blage noći Koji su mubarek dani tokom godine; koje su blage/blagoslovljene noći; mudrost sadržana u mubarek danima i noćima; vrijednost mubarek dana i noći; nazivi mubarek dana i noći; hidžretska nova godina; dan rođenja Muhammeda, a.s., - Mevlud; lejle-i regaib; lejle-i mi'radž; lejle-i berat; lejle-i kadr; dani džume i bajramâ; nafiie, zikr i dove u mubarek danima i noćima i njihove vrijednosti; kako najbolje organizovati islamske svečanosti u tim prilikama; korištenje blagodati mubarek dana i noći; koristi mubarek dana i noći za život pojedinca i zajednice.	3+3
11.	Prigodne svečanosti Postavljenja temelja za novu kuću i dova...	1+1
12.	Organiziranje svečanosti Prilikom prihvatanja islama od strane novih muslimana...	1+1
13.	Ašereta, dove i zikrovi koje svaki imam mora znati a uobičajeni su u BiH.	4+4
	UKUPNO	70

LITERATURA

1. Muharem Omerdić, *Govorništvo, propovjedništvo i vaz*, Skripta za Medresu, Sarajevo 1983.
2. Džemal Salihspahić, *Imam*, Sarajevo 2004.
3. Dr Mustafa Cerić, *Vjera, narod i domovina*, (Hutbe, govori i intervjui), Sarajevo 2003.
4. Hafiz Ismet Spahić, *Hutbe*, El-Kalem, Sarajevo 2003.
5. H. hfz. Sinanudin Sokolović, *Islamski propisi o posjeti bolesniku i ukopu umrlih*, Separat iz Glasnika VIS-a, Sarajevo.
6. Omer Štulanović, *Risala muallimu*, Sarajevo.
7. Mehmed Handžić, *Vazovi*, Sarajevo.
8. Mehmed Handžić, *Zbirka dova iz Kur'ana i hadisa*, Sarajevo.
9. Hadži Mehmed Handžić, *Es-Sunne*, Sarajevo 1997.
10. Husein Džozo, *Islam u vremenu*, Sarajevo.
11. *Priručnik za rad imama u vojsci*, Vojno muftijstvo, Sarajevo 2002.
12. Enver Mulahalilović, *Vjerski običaji muslimana / Bošnjaka*, El-Kalem, Sarajevo 2005.
13. *Bilal ibn Rebbah, mujezin Božijeg poslanika Muhammeda. a.s.*, Sarajevo.
14. H. hfz. Ismail Fazlić, *Zbirka dova*, Sarajevo.
15. Imam Tirmizi, *Vrline Allahovog Poslanika*, El-Kalem, Sarajevo 1995.
16. *Mevludi*, Zbirka, Sarajevo.
17. *40 kudsija hadisa*, El-Kalem, Sarajevo 1997.
18. Adnan Silajdžić, *40 hadisa sa komentarom*, El-Kalem i FIN, Sarajevo 2005.

PROFIL NASTAVNIKA

Završen Fakultet islamskih nauka i uspješna imamsko-hatibska, vaiska i muallimska praksa.

Nastavni program iz predmeta
FIKH
ZA IZBORNU NASTAVU IZ OBLASTI IMAMATA
IV RAZRED
(2 sata sedmično - 56 sati godišnje)

Redni broj	Naziv programskih sadržaja	Sati
1.	Hanefijski fekihi i njihova najznačajnija fikhska djela	2+1
2.	Izbor tekstova iz ibadata hanefijskih fekiha - Vremena u kojima nije dozvoljeno obavljati namaz; vremena u kojima je pokušeno obavljati namaz; ezan; uvjeti za namaz; način obavljanja namaza; sehvi sedžda...	10+4
3.	Fikhska pravila. Izbor tekstova na arapskom i bosanskom jeziku - Uloga i značaj nauke o fikhskim pravilima u islamskom pravu - Pojam i definicija fikhskih pravila - Fikhska pravila o motivima - Fikhska pravila o čvrstom uvjerenju - Fikhska pravila o potškci i šteti - Fikhska pravila iz domena običajnog prava	6+4
4.	Savremeni šerijatski pravници i njihova istaknutija djela iz fikha	2+1
5.	Aktuelna šerijatsko-pravna pitanja i njihovo rješavanje	18+7
	UKUPNO	55

LITERATURA

Hrestomatija izabranih tekstova

PROFIL NASTAVNIKA

Završen Fakultet šerijatskog prava ili Fakultet islamskih nauka i uspješna višegodišnja imamsko-hatibska, vaiska i muallimska praksa.